

* - زمین ما بخش کوچکی از منظومه خورشیدی است. منظومه ای از یک ستاره به نام **خورشید** و اجرام آسمانی متعدد که در **مدارهای پیرامون** آن می گردند.

* - منظومه ی خورشیدی دارای **هشت سیاره** است. چهار سیاره ی **نزدیک به خورشید** که سطوح **سنگی و جامد** دارند و به آنها **سیاره های درونی** می گویند.

* - چهار سیاره ی **دورتر از خورشید** که از **گازهای مختلف** تشکیل شده اند **سیاره های درونی** نامیده می شوند

* - در میان چهار سیاره ی نزدیک به خورشید **زمین** بزرگ ترین است. زمین **سومین سیاره ی منظومه ی شمسی** است و در فاصله ی **۱۵۰ میلیون کیلومتری** خورشید قرار دارد.

* - دانشمندان عمر زمین و منظومه ی خورشیدی را حدود **۴/۵ میلیارد سال** تخمین زده اند. بنا بر فرضیه هایی معتقدند که این منظومه از ابری متشکل از **گازها و غبارهای بین ستاره ای** پدید آمده است.

* - برخی از سیاره های منظومه خورشیدی، **قمرهایی** دارند که به دور این **سیاره ها** می گردند. سیاره زمین یک قمر به نام **ماه** دارد.

* - در سیاره های **گازی (بیرونی)** تعداد **قمرها** بیشتر است. برای مثال **سیاره ی مشتری ۱۶ قمر** دارد.

* - خورشید در **مرکز منظومه** قرار دارد، سرچشمه اصلی **نور و گرما و انرژی بر روی زمین** است. قطر خورشید حدود **۱۰۹ برابر قطر زمین** و جرم آن **۳۳ هزار برابر جرم زمین** است.

* - ستاره ی خورشید یک از میلیون ها ستاره ی **کهکشان راه شیری** است.

* - تفاوت زمین و سه سیاره دیگر درونی (تیر، ناهید، بهرام):

- زمین از سه سیاره درونی بزرگ تر است
- سرعت گردش زمین به دور خورشید با سه سیاره دیگر متفاوت است

بخش عمده ای از سطح سیاره زمین را آب فرا گرفته است

- در سیارات تیر و ناهید موجود زنده ای وجود ندارد

* - سه تفاوت سیاره های درونی و بیرونی منظومه خورشیدی:

- سیارات درونی: بیشتر از سنگ ساخته شده اند
- سیارات بیرونی: بزرگ تر و از گاز و یخ تشکیل شده اند

- سیارات درونی: تعداد قمرها کم است یا قمر ندارند
- سیارات بیرونی: تعداد قمرها زیاد است

- سیارات درونی: مدار گردش به دور خورشید کوتاه تر و در زمان کمتر
- سیارات بیرونی: مدار گردش به دور خورشید بلندتر و در زمان بیشتر

* - مساحت کره زمین **۵۱۰ میلیون کیلومتر مربع** است و سطح آن را **خشکی ها (قاره ها) و آب ها** پوشانده است.

* - موقعیت مکانی یک پدیده یعنی : **مکان دقیق قرار گرفتن آن روی کره زمین**

* - جغرافی دانان برای تعیین موقعیت مکانی پدیده ها بر روی کره زمین و مطالعه در باره ی مکان ها ، **خطوط و تقسیمات فرضی** را ابداع کردند .

* - استوا : **در فاصله ی مساوی از دو قطب شمال و جنوب ، می توانیم یک دایره ی بزرگ را به دور زمین تصور کنیم . این دایره ی بزرگ ، استوا نام دارد .**

* - مدار : **دایره هایی که در هر دو نیمکره به موازات استوا رسم شده اند به انها مدار می گویند . هر چه به قطب شمال یا جنوب نزدیک می شویم این دایره ها کوچک تر می شوند .**

* - مدار استوا (مدار مبدأ) **صفر درجه** است و بقیه مدارها بین **۰ تا ۹۰ درجه ی شمالی یا جنوبی** درجه بندی شده اند .

* - نصف النهار : **نیم دایره هایی فرضی هستند که از قطب شمال تا قطب جنوب کشیده شده اند و طول مساوی دارند .**

* - برای درجه بندی نصف النهار ها **نصف النهاری را که از رصد خانه ی گرینویچ** در شهر لندن عبور می کند به عنوان **نصف النهار مبدأ** انتخاب کرده اند .

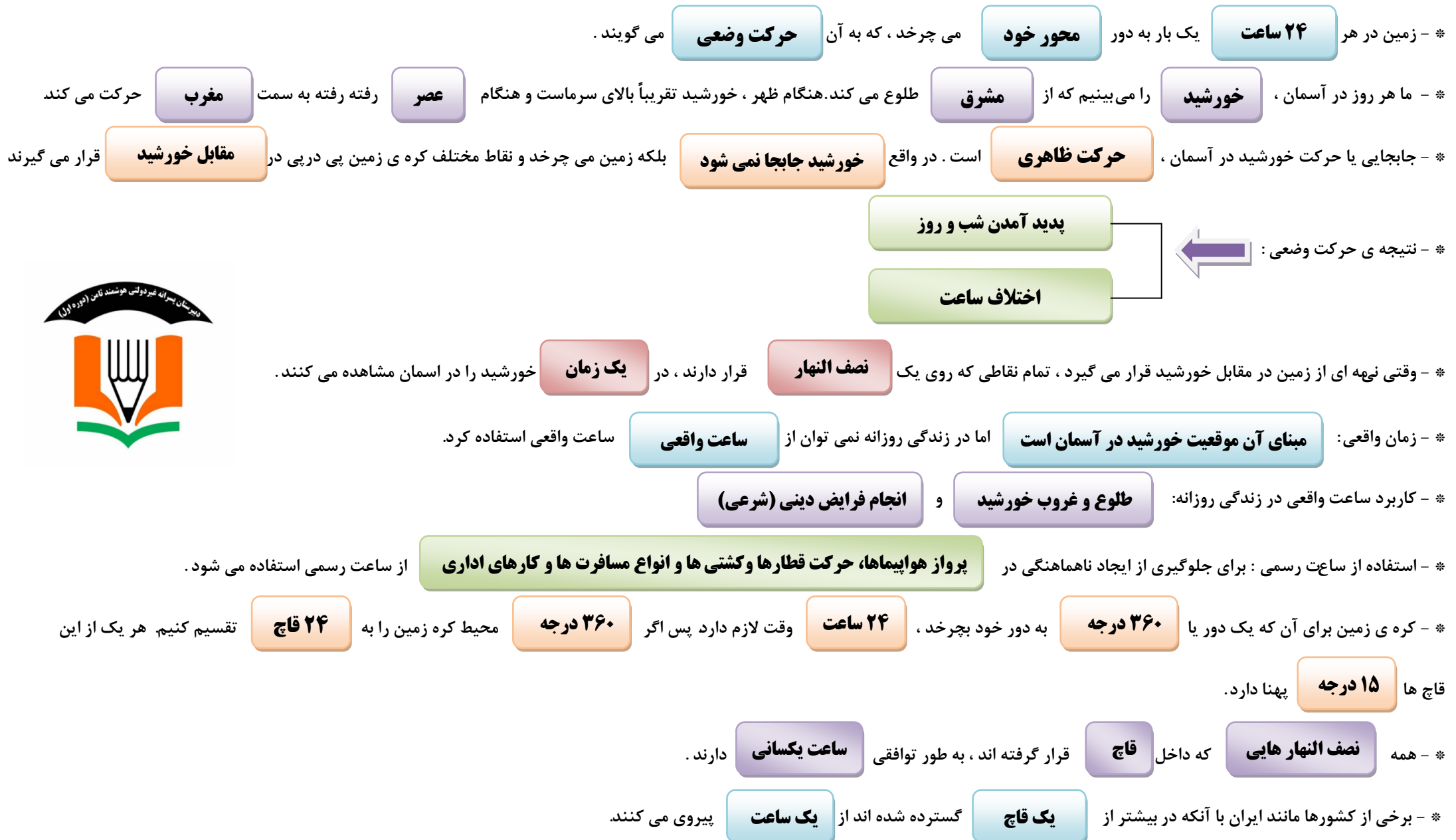
* - نصف النهار مبدأ **صفر درجه** و نصف النهار های دیگر از **۰ تا ۱۸۰ درجه غربی و ۱۸۰ درجه شرقی** درجه بندی شده اند زیرا محیط زمین **۳۶۰ درجه** است .

* - مختصات جغرافیایی : **هر نقطه از کره زمین روی یک مدار و یک نصف النهار مشخص قرار دارد که به آنها** **مختصات جغرافیایی** آن نقطه می گویند .

* - طول جغرافیایی : **طول جغرافیایی هر مکان عبارت است از فاصله ی آن مکان با نصف النهار مبدأ بر حسب درجه .**

* - عرض جغرافیایی : **عرض جغرافیایی هر مکان عبارت است از فاصله ی آن مکان با مدار استوا بر حسب درجه .**

* - برای نوشتن طول و عرض جغرافیایی از علائم و اختصاری **N (شمالی) S (جنوبی) E (شرقی) W (غربی)** استفاده می شود

- * - در برخی از کشورها مانند: **چین و روسیه** چند **ساعت رسمی** وجود دارد. بنابراین مردم این کشورها ، هرگاه از **شرق به غرب** یا بر عکس مسافرت کنند ، مجبورند ساعت خود را **جلو یا عقب**
- * - **حرکت انتقالی** : یک دور کامل **زمین به گرد خورشید** یکسال طول می کشد که به آن حرکت انتقالی می گویند.
- * - مدار زمین **بیضی شکل** است و زمین با سرعت میانگین **۳۰ کیلومتر در یک ثانیه** این مسیر را می پیماید.
- * - مدت زمان واقعی یک دور کامل گردش زمین به گرد خورشید **۳۶۵ روز و ۶ ساعت** اما در تقویم ها لای را **۳۶۵ روز** در نظر می گیرند.
- * - سال **۳۶۵ روزه** سال رسمی است که **۶ ساعت از سال خورشیدی** کوتاه تر است برای جبران کسری این **۶ ساعت** هر **۴ سال** یک روز به **سال رسمی** اضافه می شود.
- * - سال **۳۶۶ روزه** را **سال کبیسه** می نامند.
- * - محور قطب ها بر سطح **مدار گردش انتقالی زمین** **مایل** است و به طور ثابت یک **زاویه ۳۳° و ۶۶ درجه می سازد** به دلیل همین تمایل ، **زاویه تابش آفتاب** در طول سال تغییر می کند ،
- * - درازی شب و روز **نامساوی** می شود و **فصل های مختلف** به وجود می آید.
- * - **انقلاب تابستانی :** در اول **تیرماه** خورشید در **نیمکره ی شمالی** به مدار **رأس السرطان** به طور **عمودی** می تابد. در این هنگام که **طولانی ترین روز** در این نیمکره است و به آن انقلاب تابستانی می گویند .
- * - **انقلاب زمستانی :** در اول **دی ماه** خورشید در **نیمکره ی جنوبی** به مدار **رأس الجدی** به طور **عمودی** می تابد . در نتیجه در **نیمکره ی شمالی** **اول دی**
- * **کوتاه ترین روز** سال است که به آن انقلاب زمستانی می گویند .
- * - در دو موقع از سال یعنی **اول بهار و اول پاییز** **درازی روز و شب** **برابر** می شود ، یعنی مسیری که **منطقه روشن** می پیماید با مسیر **منطقه تاریک** **برابر** است . به این
- اعتدالین (اعتدال بهاری و اعتدال پاییزی)** می گویند .

* - سنگ کره (لیتوسفر) : بخش **خارجی** کره ی زمین یا پوسته ی آن که حالت **جامد** دارد و از **سنگ و خاک** تشکیل شده **سنگ کره (لیتوسفر)** نامیده می شود .

* - آب کره (هیدروسفر) : شامل **اقیانوس ها و دریاها ، دریاچه ها ، رودها و بقیه ی آب های سطحی ، آب های زیر زمینی ، یخچال ها و نزولات جوی می شود .**

* - هوا کره (اتمسفر) : شامل **گازهایی است که دور تا دور کره زمین را فرا گرفته اند .**

* - زیست کره (بیوسفر) : سه محیط سنگ کره ، آب کره و هواکره با هم **سیاره زمین را برای زندگی انسان و دیگر موجودات زنده یعنی زیست کره (بیوسفر) مناسب می سازند .**

* - وسعت **خشکی های زمین** **نسبت به آب ها** کم است .

* - حدود **۷۱ درصد** **سطح زمین را** **آب** تشکیل می دهد.

* - جلگه های پهناور جهان در **کنار دریاها یا در امتداد رودهای بزرگ تشکیل شده اند .**

* - فلات : **سرزمین هایی نسبتاً هموار اما مرتفع اند که از اطراف به سرزمین های کم ارتفاع و پست منتهی می شوند** **فلات** **قبت** بلندترین فلات جهان است .

* - کوه های بسیار بلند : **جزء ناهمواریهای جوان هستند** **این کوه ها شیب تندی دارند** **دره های بین آنها تنگ و به شکل V است**

* - کوه های کم ارتفاع : **با گذشت زمان و فرسایش قله ها به شکل گنبدی در آمده اند** **دره ها باز و آبرفتی به شکل U است** **شیب دامنه ها ملایم است**

* - عوامل درونی تغییر چهره زمین : **پوسته زمین به ورقه های بزرگی تقسیم شده** **این ورقه ها بخش هایی از قاره ها تا کف اقیانوس ها را در بر می گیرد** **ورقه ها روی بخش خمیری شکل گوشته حرکت**

از هم دور یا به هم نزدیک میشوند ، به هم برخورد می کنند یا در امتداد هم می لغزند **البته این ورقه ها بسیار کند حرکت می کنند و در هر سال فقط چند سانتی متر جا به جا می شوند**

* - کوه زایی:

از جمله نتایج برخورد دو ورقه به یکدیگر است

حرکات کوه زایی باعث

چین خوردگی یا شکستگی

در پوسته ی زمین می شوند .

* - چین خوردگی :

وقتی بخش زیرین یک ورقه به زیر ورقه ای دیگر می رود

فشاری بر پوسته وارد می شود که لایه های رسوبی را دچار خمیدگی می کند و به سمت بالا می آورد

مانند هیمالیا

* - گسل:

اگر فشار بر لایه های رسوبی به گونه ای باشد

که پوسته را دچار شکستگی کند، گسل به وجود می آید .

در این صورت با اختلاف ارتفاع حاصل از شکست ، مناطقی بالاتر از اطراف قرار میگیرد

و مناطقی نیز فرو می نشیند و در نتیجه کوه یا دره ایجاد می شود.

* - کوه های آتشفشانی :

اگر مواد مذاب از پوسته راهی برای خروج پیدا کنند و فوران کنند ، کوه های آتشفشانی را به وجود می آورند.

* - کوه های گنبدی شکل :

اگر فوران آتشفشانی رخ ندهد و لایه ی پوسته بالا بیاید ، کوه های گنبدی ایجاد می شوند .

* - عوامل بیرونی تغییر چهره ی زمین :

هوازدگی

فرسایش بادی

فرسایش آبی

فرسایش یخچالی

* - انسان و تغییر چهره ی ناهمواریها:

انسان همواره برای رفع نیازهای خود

بهره برداری از محیط طبیعی

چهره ی ناهمواری ها را تغییر داده است .

* آب کره (هیدروسفر) : همه آب های زمین یعنی اقیانوس ها، دریاها، دریاچه ها و رودها و ..... را شامل می شود

* اقیانوس آرام : پهناورترین اقیانوس کره زمین است. این اقیانوس عمیق ترین اقیانوس جهان نیز هست.

* دراز گودال ماریانا : با ژرفای ۱۱۰۰۰ متر در نزدیکی مجمع الجزایر فیلیپین در اقیانوس آرام قرار دارد.

* مطالعه در باره اقیانوس ها با دشواری های زیاد روبرو هست از جمله : فشار زیاد آب تاریکی دمای کم در اعماق آب

* فلات قاره (ایوان خشکی) : در جاهایی که اقیانوس ها با خشکی تماس دارند ، اغلب ناحیه ای کم عمق با ژرفایی کمتر از ۲۰۰ متر دیده می شود که به آن فلات قاره (ایوان خشکی) می گویند

* اهمیت فلات قاره : از نظر وجود منابع سرشار نفت و گاز و جزایر ماهیگیری

* شیب قاره : بعد از فلات قاره ناکهان شیب زیاد می شود و تا عمق ۲۰۰۰ تا ۵۰۰۰ متری ادامه می یابد ، به این بخش شیب قاره می گویند

* فواید اقیانوس ها : این پهنه های آبی امکان حمل و نقل کم هزینه تر میلیون ها تن بار را با کشتی ها فراهم می آورند . اقیانوس ها همچنین به طور غیر مستقیم منبع تأمین آب شیرین برای ساکنان جهان اند

* مشکلات امروزه اقیانوس ها : سالیانه چند میلیون تن زباله های سمی کارخانه ها ، پلاستیک و مواد تجزیه نشدنی به اقیانوس ها ریخته می شود. برخی کشورها از شیوه ی دفن زباله های اتمی در اعماق اقیانوس ها استفاده می کنند

* ساختار هوا کره : هوا کره لایه ای از گاز است که از سطح زمین تا ارتفاع ۱۰۰۰۰ کیلومتری اطراف سیاره ی زمین را در بر گرفته است

* هوا کره مخلوطی از گازهایی : هوا کره مخلوطی از گازهای مختلف نیتروژن (۷۸٪) اکسیژن (۲۱٪) و سایر گازها مانند دی اکسید کربن و بخار آب است

* تروپوسفر : پایین ترین لایه ، که به سطح زمین نزدیک است تروپوسفر نام دارد. تشکیل ابرها و بسیاری از تغییرات آب و هوایی در این لایه صورت می گیرد

* - هوا: هوا وضعیت گذرا و موقتی هوا کره (اتمسفر) در یک محل و در مدت زمانی کوتاه است

* - آب و هوا: آب و هوا وضعیت هوا کره (اتمسفر) در یک ناحیه در مدت زمانی نسبتاً طولانی است

ارتفاع از سطح زمین

زاویه تابش خورشید و عرض جغرافیایی

فشار هوا و جریان باد

دوری و نزدیکی به اقیانوس ها و دریاها

* - عوامل موثر بر آب و هوای جهان:

* - از یکسان نتابیدن خورشید به سطح زمین سه منطقه پدید می آید:

۱- منطقه گرم در دو طرف استوا تا مدارهای رأس السرطان و رأس الجدی

۲- منطقه ی معتدل شمالی و جنوبی

۳- منطقه ی سرد در مجاورت قطب

* - نقش جریان های دریایی آب گرم و سرد در آب و هوا: عبور جریان های دریایی آب گرم از کناره ی کشور ها موجب می شود که سرمای در زمستان کاهش پیدا می کند. به عکس عبور جریان های آب سرد موجب بروز سرمای شدید در کناره ها می شود

* - هوای گرم فشار کمتری دارد زیرا: منبسط می شود و مولکول های آن از هم فاصله می گیرند. هوای گرم سبک است و به سمت بالا صعود می کند

* - هوای سرد فشار بیشتری دارد: سرما موجب تراکم و فشردگی بیشتر مولکول ها می شود. هوای سرد سنگین است و به سمت پایین و سطح زمین فرود می آید

* - رابطه ی فشار و ارتفاع: هر چه از سطح زمین بالاتر برویم، فشار هوا کم می شود. به همین دلیل، فشار هوا در سطح دریاها زیاد و در ارتفاعات و کوهستان ها کم است

* - باد: هوا همیشه از جایی که فشار بیشتری دارد به سمت جایی که فشار کمتری وجود دارد جریان می یابد و به این ترتیب باد به وجود می آید

* - یکی از علل مهم افزایش دما در کره ی زمین: زیاد شدن خودروها و افزایش فعالیت های صنعتی است که از سوخت های فسیلی استفاده می کنند

* - پیامد های ناخوشایند گرم شدن کره زمین: ذوب شدن یخ های قطبی   بالا آمدن آب دریا   به زیر آب رفتن نواحی ساحلی و جزیره ها   وقوع خشکسالی در نواحی گرم و خشک

* - زیست بوم (بیوم) : زیست بوم یک ناحیه ی جغرافیایی است که در آن ، انواع خاصی از گیاهان و جانوران زندگی می کنند و ناحیه ی مشخصی را به وجود می آورد

بستگی دارد .

جنس خاک

میزان ارتفاع زمین

شکل ناهمواریها

آب و هوا

* -تنوع زیست بوم ها به عواملی چون

مهم ترین و بیشترین تأثیر را دارد.

آب و هوا

* - در میان عوامل تنوع زیست بوم ها

بر نوع و پوشش گیاهی اثر می گذارند .

بارش

دما

* - از میان عناصر آب و هوایی دو عنصر

بزرگ جثه ترین جانور
توندرای خرس قطبی

تابستان های کوتاه و میانگین دما حداکثر ۱۲ درجه

زمستان های طولانی و سرمای شدید ۳۴ درجه زیر صفر

* - ویژگی های زیست بوم توندرا :

در توندرا فقط گیاهانی چون خزه و گلشنک می روید

زمین های توندرا پوشیده از یخ و برف

به داشتن جنگل های مخروطیان و سوزنی برگ معروف است

بارندگی بین ۲۵۰ تا ۵۰۰ میلی متر

شش ماه از سال میانگین دما کمتر از صفر

* - ویژگی های زیست بوم تایگا :

تقریباً تمام جنگل های کشور کانادا از نوع تایگاست

درختان این ناحیه مانند کاج و سرو همیشه سبزند و برگ ریزان ندارند

زمین همیشه مرطوب

در این منطقه هوا همیشه گرم ، رطوبت حدود ۸۰

این زیست بوم در مجاورت خط استوا در چند قاره گسترده

* - ویژگی های زیست بوم جنگل های بارانی استوایی :

جنگل های بارانی استوایی چند طبقه اند . در زیر درختان بلندتر ، درختان کوتاه تر و علف ها ،

میزان بارندگی سالیانه ۲۵۰۰ میلی متر

* - نمونه گیاهان ناحیه ی جنگل های بارانی استوایی : درختان شاه پسند (مانگرو) - نارگیل - قهوه ی سودانی - هوی آ - بامبو

بیشترین وسعت ساوان در قاره ی آفریقا است

در مجاورت جنگل های استوایی واقع شده

* - ناحیه ی ساوان : ساوان منطقه ی علفزارها با درختان تک و منفرد

از نظر تنوع جانوری بسیار غنی

در آن دو فصل خشک و مرطوب وجود دارد

آب و هوای آن در تمام طول سال گرم

* - ویژگی های زیست بوم ساوان :

در ساوان علفخواران تنومند چون گورخر ، فیل ، زرافه و گرگدن فراوان اند و گوشت خواران درنده چون شیر از این گیاه خواران تغذیه می کنند

* - بیابان : به سرزمین های خشکی که میزان بارندگی سالیانه ی آنها کمتر از ۵۰ میلی متر باشد ، بیابان گفته می شود

* - بیابان های گرم و خشک جهان : بخش عمده ای از بیابان هادر مجاورت مدار رأس السرطان و رأس الجدی واقع شده اند ، مانند صحرا در آفریقا ، ربع الخالی در عربستان و لوت در ایران

* - بیابان های سرد جهان : در این گونه بیابان ها بارش ناچیز و حتی در حد صفر است مانند بیابان گبی که اطراف آن را کوه فرا گرفته است

درختان یا بوته های خاردار ، که در مقابل خشکی هوا و تبخیر مقاوم اند یا آب را در خود ذخیره می کنند می توانند در آنجا زندگی کنند

بیابان ها از نظر پوشش گیاهی فقیرند

* - بیابان ها از نظر پوشش گیاهی :

* - تنوع زیستی چه زمانی در معرض خطر قرار می گیرد :

زمانی که زیستگاه طبیعی گیاهان و جانوران تخریب شود

با تخریب پوشش گیاهی در یک منطقه غذا کم می شود و شرایط محیطی نامناسب گونه های جانوری را نیز از بین می برد

* - عواملی که باعث از بین رفتن پوشش گیاهی، نابودی گونه های جانوری و آلودگی آب و خاک و هوای زیستگاه ها می شوند :

ایجاد و گسترش شهرها و روستاها ، ساختن پل ، جاده ، ساختمان ها و سدها بدون برنامه ریزی و توجه به جنبه های زیست محیطی

فعالیت های صنعتی و تولید انبوه کالاها در کارخانه

مصرف گرایی و تولید انبوه زباله

شکار و تجارت اعضای بدن حیوانات

* - اهمیت و ارزش جنگل های بارانی استوایی :

از پیچیده ترین زیست بوم های جهان که غنی ترین تنوع گیاهی و جانوری را دارد

$\frac{3}{4}$ تنوع زیستی جهان مربوط به این جنگل هاست

این جنگل ها حدود ۵۰ درصد اکسیژن سیاره ی زمین و ۵۰ درصد رطوبت جو را تولید می کنند

این جنگل های قابلیت جذب دی اکسید کربن و تبدیل آن به اکسیژن را دارند

* - جنگل های بارانی استوایی خاستگاه اولیه ی درختان میوه :

انبه

نارگیل

موز

* - محصولات غذایی ، دارویی و مواد اولیه صنعتی بدست آمده از جنگل های بارانی استوایی :

قهوه

کاکائو

انواع روغن ها

لوازم آرایشی و عطرها

کائوچو

لاستیک

خمیر دندان

* - عواملی که موجب تخریب یا جنگل زدایی در منطقه ی جنگل های بارانی استوایی شده :

کشاورزی و دامداری

تجارت الوار

استخراج معادن طلا و بوکسیت (آلومینیم)

* - جنگل زدایی یعنی :

یعنی از بین بردن کامل جنگل ها در یک ناحیه

برای این کار جنگل ها را می سوزانند ، درخت ها را با ارّه های برقی قطع می کنند و با بولدوزر زمین ها را از درختان خالی می کنند

* - ساختن بزرگراه ها در میان جنگلهای استوایی :

ساختن این بزرگراه ها موجب دسترسی آسان تر شرکت های تجاری و افراد برای فعالیت های اقتصادی در جنگل های استوایی شده است

* - در ناحیه آمازون چه شغل هایی ایجاد شده :

صنعت الوار و چوب

کشت های تجاری

استخراج معادن

* - عاج به فیل چه کمکی می کند :

زمین را حفر کند و ریشه ها و علف ها را در بیاورد

میوه ی درختان را برای تغذیه بگند

همچنین وسیله ی دفاعی این حیوان برای مقابله با دشمن است

* - شکار گسترده فیل ها :

کشور آفریقایی کنیا

البته در این کشور با ایجاد پارک های وحش از این گونه، که در معرض خطر قرار دارند محافظت می کنند

* - بیشترین میزان قاچاق عاج در :

چین و تایلند

چین با کنده کاری روی عاج و تبدیل آن به محصولات تزئینی گران قیمت و پرفروش به جهان گردان ، سود بسیاری به دست می آورد

تایلند از جمله کشورهایی است که این ممنوعیت را نپذیرفته و خرید و فروش عاج فیل در آن آزاد است

* - نکات مهم استفاده صحیح و خردمندانه از منابع طبیعی :

باید بین استفاده اقتصادی از جنگل ها و فرصت بازسازی آنها تعادل به وجود بیاید

کشاورزی و دامپروری با روش های علمی و جدید ، را که کمترین آسیب را به محیط زیست می رسانند به کشاورزان این منطقه آموزش بدهند

با ایجاد پارک های وحش از گونه های جانوری و گیاهی در معرض خطر مراقبت کنند تا نسل آنها منقرض نشود

* - علت اصلی رشد فوق العاده جمعیت در سال های اخیر :

کاهش میزان مرگ و میرها و به ویژه مرگ و میر کودکان

زیرا در گذشته بسیاری از مردم بر اثر بیماری های واگیر دار و عفونی ، گرسنگی و قحطی یا جنگ از بین می رفتند

* - در دو قرن اخیر دو عامل موجب کاهش چشمگیر مرگ و میرها شده :

۱- بهبود بهداشت : با پیشرفت در پزشکی و تولید واکسن ها و آنتی بیوتیک ها و کنترل بیماریهای واگیردار چون وبا و سل و ... مرگ و میرها کاهش یافت

۲- بهبود تغذیه : با پیشرفت و گسترش کشاورزی صنعتی ، تولید مواد غذایی افزایش یافت و با پیشرفت وسایل حمل و نقل ، انتقال غذا به نواحی دورتر امکان پذیر شد

۱- میزان موالید (تولدها)

۲- میزان مرگ و میرها

* - رشد طبیعی جمعیت در یک مکان به دو عامل بستگی دارد :

را نشان می دهد

طبیعی جمعیت

رشد

میزان مرگ و میر

و

میزان موالید

* - تفاوت میان

* - رشد منفی جمعیت : اگر درصد رشد جمعیت به کمتر از صفر برسد ، به آن رشد منفی می گویند. در این حالت میزان موالید کمتر از مرگ و میرها می شود

در قاره اروپا آلمان ، مجارستان ، لهستان و رومانی

در قاره آسیا ژاپن و روسیه

* - کشورهایی که رشد جمعیت آن ها منفی است :

جامعه از نیروی جوان برای تحصیل و علم آموزی و کار و پیشرفت محروم می شود و جمعیت کشور نیز کاهش می یابد

جمعیت سالخورده و از کار افتاده افزایش می یابد

* - آینده کشورهایی که با رشد منفی و یا افزایش جمعیت سالخورده مواجه اند :

چنانچه در یک کشور برای آموزش صحیح و کار و تأمین شغل جوانان برنامه ریزی مناسب و سرمایه گذاری صورت بگردد

* - چه موقع رشد جمعیت و افزایش جمعیت جوان یک نعمت است :

- چهار کشور که دولت ها طرح های تشویقی برای فرزند آوری اجرا کردند :

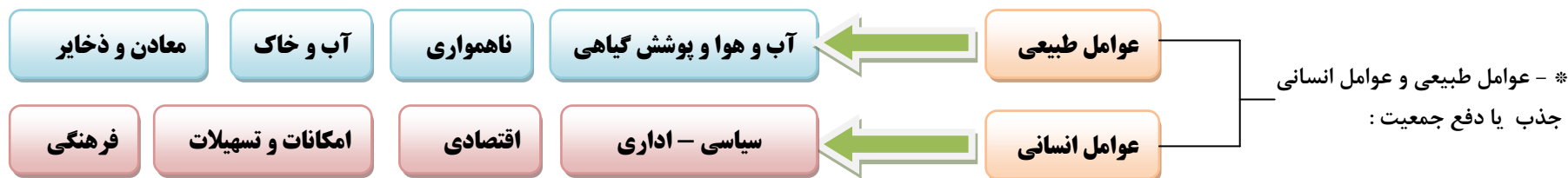
روسیه

کره جنوبی

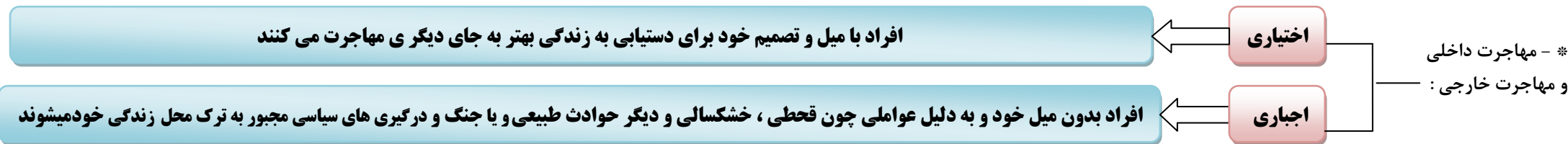
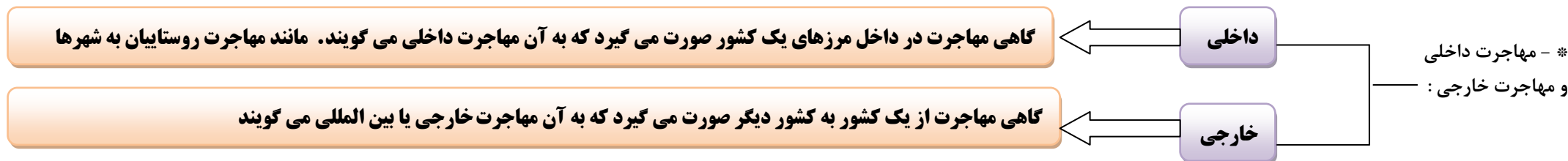
سنگاپور

ژاپن

* - مهاجرت : رفتن مردم از جایی به جای دیگر به منظور کار یا زندگی

*- در صد سال اخیره یکی از تغییرات مهم در الگوی سکونت جمعیت گسترش شهرنشینی بوده است.

* - مهاجرت گسترده ی مردم از روستا ها به شهرها به دلایلی چون:

گذراندن اوقات فراغت

اشتغال

بهداشت

آموزش

دسترسی به مسکن مناسب

کیفیت زندگی

ثروت و درآمد

میزان تولید

درآمد

اشتغال

یکی از عوامل مهمی که همواره در سنجش نابرابری کشورها مورد توجه است ← عامل اقتصادی و عناصری چون

عواملی که بر زندگی افراد یک جامعه اثر می گذارد و می تواند کیفیت زندگی را خوب یا بد کند

رضایت

احساس شادی

آزادی

امنیت

عزت

اقتصادی

بهداشتی

فرهنگی

شاخص توسعه انسانی برای پی بردن به وضعیت و کیفیت زندگی در کشورها و مقایسه آنها با یکدیگر با توجه به سه عامل

ملاک های توسعه انسانی

سواد و آموزش

امید به زندگی یا متوسط طول عمر

درآمد و رفاه

چهار گروه شاخص توسعه انسانی

توسعه انسانی پایین

توسعه انسانی متوسط

توسعه انسانی بالا

توسعه انسانی خیلی بالا

الف) میزان درآمد و رفاه

دسترسی به کالا و خدمات مانند مسکن و.. آموزش، تفریح و وسایل زندگی مناسب

قدرت خرید

شغل مناسب

میزان درآمد کافی

رفاه اجتماعی

سطح مطلوب زندگی

جنبه اقتصادی

اندازه گیری می کنند .

درآمد سرانه

و

تولید ناخالص داخلی

میزان ثروت مادی و رشد اقتصادی کشورها را با

ب) امید به زندگی یا متوسط طول

عمر کند و زنده بماند

به دنیا آمده است

انتظار می رود کودکی که در آن کشور

تعداد سال هایی که

مراقبت های پزشکی

امکانات درمانی

آب سالم

غذای کافی

بدون آلودگی

محیطی پاک

متوسط طول عمر در چه کشورهایی بیشتر است که : در کشورهایی که مردم از

گرسنگی و سوء تغذیه

جنگ های داخلی و خارجی

کمبود پزشک و دارو

آب آشامیدنی نا سالم

عدم دسترسی به غذا

امید به زندگی یا متوسط طول عمر در چه کشورهایی پایین است : در کشورهایی که مردم

پ) سواد و آموزش

تعداد معلم

میزان با سواد و تحصیل دختران

میانگین سال های تحصیل در یک کشور

درصد ثبت نام کل کودکانی که در سن تحصیلند

میزان با سواد یا تعداد بزرگسالان با سواد

و تحصیل کرده اند

در مدرسه حضور پیدا کرده

که دانش آموزان یک کشور

متوسط تعداد سال هایی

منظور از میانگین سال های تحصیل :

اوضاع سیاسی ایران هنگام تأسیس حکومت صفوی

حمله اُزبک ها به ایران

چشم طمع سلطان عثمانی به ایران

مختل شدن امور کشور

از بین رفتن امنیت و آرامش

جنگ حاکمان مناطق مختلف

تفرقه و تجزیه ایران

نداشتن حکومت قدرتمند

با به قدرت رسیدن یکی از نوادگان شیخ صفی الدین اردبیلی به نام اسماعیل اوضاع ایران عوض شد : **شکل گیری حکومت صفوی**

شیخ صفی الدین اردبیلی

بیشتر وقت در خانقاه به ذکر و انجام مراسم خاص مشغول بود

خانقاهش در اردبیل

پیروان و هواداران زیادی داشت

از صوفیان معروف بود

* - مهم ترین طرفداران خانقاه شیخ صفی: **ایل های مختلف ترک بودند** که به **قزلباش** شهرت یافتند

* - اسماعیل صفوی به کمک **نیروی نظامی قزلباش ها** ابتدا **شروانشاهان و آق قویونلوها** را شکست داد و پس از **تسلط بر تبریز** خود را شاه ایران خواند.

* - اقدامات شاه اسماعیل :

رسمی کردن مذهب شیعه

از میان برداشتن حاکمان مناطق مختلف

شکست دادن اُزبک ها در خراسان

مسلط شدن بر سراسر ایران

*- در نتیجه موفقیت های **سیاسی** و **نظامی** شاه اسماعیل ، حکومت کشور ما یکپارچه و نیرومند شد

*- **سلطان سلج** که از شکل گیری سلسله قدرتمند و شیعه مذهب **صفویه** نا خشنود بود با سپاهی راهی ایران شد. در جنگی که بین سپاهیان دو کشور ایران و عثمانی در **چالدران** رخ داد

شاه اسماعیل و سربازانش شجاعت زیادی نشان دادند اما سپاه عثمانی به کمک سلاح های آتشین مانند توپ و تفنگ که سپاه ایران از آنها بی بهره بود پیروز شد

*- پس از شاه اسماعیل پسرش **تهماسب** به حکومت رسید . او با **سروسامان دادن به اوضاع داخلی** و **دفع حمله های ازبکان و دولت عثمانی** موفق شد حکومت صفوی را **تثبیت** کند .

*- شاه تهماسب پایتخت را از **تبریز** به **قزوین** انتقال داد زیرا تبریز همواره در **معرض هجوم سپاه عثمانی** بود .

*- شاه عباس اول حکومت **صفوی** را به اوج رساند . او **ازبک ها و عثمانیان** را شکست داد و تا پشت مرزهای ایران عقب راند . همچنین پایتخت را از **قزوین** به **اصفهان** منتقل کرد .

*- عواملی که موجب شد سلسله صفوی پس از شاه عباس از داشتن پادشاهی لایق محروم بماند:

سیاست کشتن و کور کردن شاهزادگان

باز داشتن آنها از حکومت ولایت ها

آموختن شیوه حکومت داری

*- گروهی از افغان ها در **قندهار** سر به شورش برداشتند و پس از پیروزی بر حاکم آن ولایت به سوی **اصفهان** حرکت کردند . سلطان حسین که نمی توانست با این گروه شورشی مقابله کند ، پس از چند ماه محاصره به ناچار تسلیم شد .

*- در دوره صفوی در رأس حکومت **شاه** قرار داشت و بعد از شاه **وزیر بزرگ** بود که به او **اعتماد الدوله** می گفتند و او مسئول **امور اداری و مالی** کشور بود و **فرماندهان نظامی**

در اداره حکومت نقش بسیار مهمی داشتند و علاوه بر فرماندهی سپاه ، معمولاً حاکم ولایت های مهم نیز بودند.

*- شاه عباس اول برای

تقویت حکومت مرکزی

حکومت ولایت ها را از آنان گرفت و به افرادی غیر از قزلباش ها سپرد

جلوگیری از نافرمانی و بی نظمی سران ایل های قزلباش

* - قرن های شانزدهم تا نوزدهم میلادی را در تاریخ اروپا **قرون جدید** می نامند.

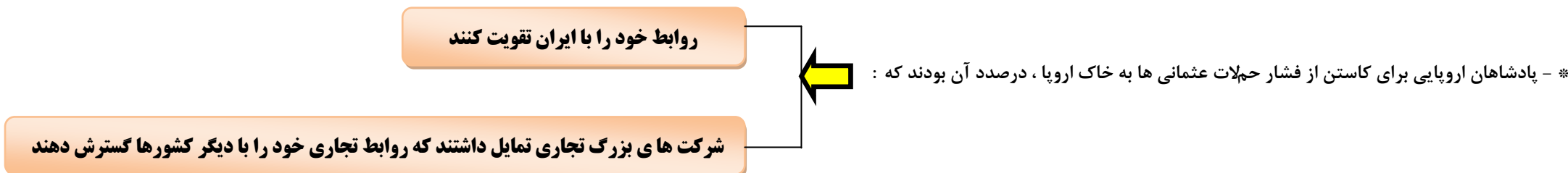
* - اروپائیان بخش های وسیعی از قاره های **آمریکا** ، **آفریقا** ، **آسیا** را مستعمره ی خود کردند .

* - کشورهای **پرتغال** ، **اسپانیا** ، **انگلستان** ، **فرانسه** پیش گامان استعمار بودند .

* - در آستانه ی تأسیس سلسله صفوی : **پرتغالی ها جزایر و سواحل جنوبی ایران** را تصرف کرده و **تجارت خلیج فارس و دریای عمان** را در اختیار داشتند .

* - شاه اسماعیل به دلیل **نداشتن کشتی جنگی** نتوانست در برابر پرتغالی ها کاری از پیش ببرد اما شاه عباس اول از **رقابت انگلیسی ها و پرتغالی ها** استفاده کرد و به کمک **کشتی های جنگی انگلستان** پرتغالی ها را از سواحل و جزایر ایران بیرون راند .

* - یکی از علل موثر در برقراری روابط کشورهای اروپایی با ایران : **هجوم پیاپی عثمانی ها به ایران و اروپا** بود .

* - در دوران صفویه به دلیل **حکومت مرکزی نیرومند** و **برقراری نظم و امنیت در سراسر کشور** شرایط مناسبی برای رونق زندگی اجتماعی و اقتصادی پدید آمد.

* - جمعیت ایران در آن دوره حدود **۱۰ میلیون نفر** تخمین زده می شود.

* - بیشترین ساکنان ایران را **روستاییان** و **کوچ نشینان** تشکیل می دادند.

* - کوچ نشینان به **دامداری و صنایع دستی** و روستاییان به **کشاورزی و صنایع دستی** اشتغال داشتند.

* - به عقیده ی جهانگردان اروپایی ، وضع زندگی **دهقانان ایرانی** در دوره صفویه به مراتب بهتر از وضع دهقانان در مناطق حاصلخیز اروپا بوده است .

* - یکی از منابع عمده درآمدحکومت صفوی **مالیاتی** بود که از **کشاورزان** و **دامداران** می گرفتند.

* - در دوره صفویان حدود **۱۰ تا ۱۵ درصد** ایرانیان در شهرها زندگی می کردند.

* - شهرنشینان بیشتر مقام های حکومتی **نظامیان** ، **کارکنان اداره ها** ، **روحانیون** ، **بازرگانان** ، **پیشه وران** ، **صنعتگران** و **کارگران** بودند.

* - در عصر صفوی نه تنها کشاورزی و دامداری بلکه **صنایع ایران** نیز شکوفا و پرو رونق بودند .

* - در دوره صفوی بخشی از محصولات با کیفیت ایران مانند **خشکبار** ، **پارچه های مخملی ، ابریشمی و حریر** ، **قالی های نفیس** به کشورهای همسایه و برخی کشورهای اروپایی صادر می شد .

* - یکی از صنایع پر رونق ایران در دوره صفوی که با صنعت اروپا رقابت می کرد **صنعت بافندگی** بود .

* - در دوره شاه عباس اول کارگاه های بافندگی متعددی در **اصفهان** ، **کاشان** ، **یزد** ، **مشهد** ، **استرآباد (گرگان)** و **گیلان** وجود داشت .

* - صنعتگران ایرانی در صنایع **کاشی** ، **چینی** ، **چرم** ، **جواهر** ، **رنگ** ، **صابون** و **جنگ افزارهای سنتی** پیشرفت کرده بودند.

یکپارچه بودن سرزمین ایران

وجود نظم و امنیت در سراسر کشور

تجارت داخلی و خارجی پر رونق بود.

* - در عصر صفوی به دلیل

شاه عباس اول

برای گسترش تجارت کوشش بسیار کردند. در آن دوره شبکه ی وسیعی از

راه ها و کاروان سراها

در سراسر ایران ایجاد شد.

قیصریه اصفهان

درشمال میدان نقش جهان بود .

عوارضی

بود که از

کاروان های تجاری

گرفته می شد .

شاه عباس اول

برای گسترش تجارت به شرکت های تجاری اروپایی اجژه دادند که در ایران فعالیت کنند.

* - شاهان صفوی مخصوصاً

ابریشم

که پر سود ترین کالای صادراتی بود ، در انحصار

شاه عباس اول

قرار داشت .

* - صادرات

مسجدها

مدرسه ها

کاخ ها

پل ها

کاروان سراهای عظیم

و با شکوهی ساختند و در تزیین آنها انواع هنرها را به کار بردند

پادشاهان

مقام های کشوری و لشکری و دیگر بزرگان

مدرسه ها و کتابخانه های عظیمی به ویژه در پایتخت های صفوی ساختند.

* - در دوره صفوی

میرداماد

و

ملاصدرا

و از عالمان بزرگ آن روزگار

شیخ بهایی

و

علامه محمد باقر مجلسی

بودند

* - از جمله فیلسوفان نامدار دوره صفوی

کم توجهی پادشاهان به شاعران

شعر و ادب فارسی مانند دیگر رشته ها پر رونق نبود اما

علم تاریخ

مورد توجه قرار داشت.

* - در دوره صفوی به سبب

نقاشی

خوشنویسی

کتاب آرایی

و

خاتم کاری

شهرت یافتند .

نوروز و دیگر جشن های باستانی

اعیاد اسلامی مانند

قربان

فطر

و

غدیر

را نیز گرامی می داشتند .

* - در دوره صفوی علاوه بر جشن

روضه خوانی

نوحه سرایی

مرثیه خوانی

و

سینه زنی

و

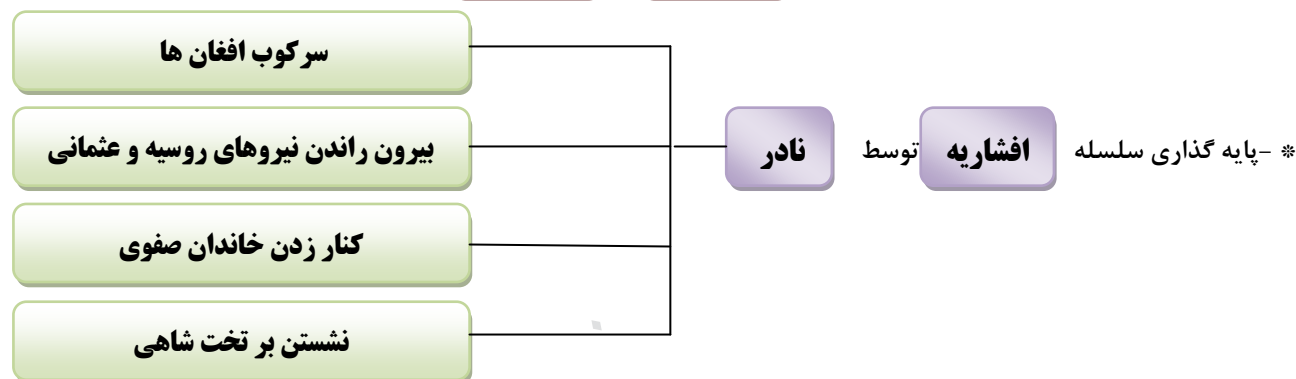
تعزیه

برگزار می شد.

* - در پی تسلط **افغانها بر اصفهان** و **برکناری و قتل شاه سلطان حسین صفوی** ایران گرفتار تجزیه و تفرقه شد.

* - در گوشه و کنار کشور مدعیانی سر بر آوردند. **روسیه** و **عثمانی** نیز با استفاده از آشفتگی اوضاع، قسمت هایی از **شمال** و **غرب** ایران را اشغال کردند.

* - بیشتر دوره **دوازده ساله** پادشاهی **نادر** به نبرد با **بیگانگان** و **فرونشاندن شورش های داخلی** گذشت.

* - نادر در تعقیب گروهی از **افغان های شورشی** که به **هندوستان** گریخته بودند به آن کشور لشکر کشید. او تا **دهلی** پیش رفت و با غنیمت های بسیار به کشور بازگشت.

* - نادر شاه کوشید ایران را به **کشوری یکپارچه** و **قدرتمند** تبدیل کند. کشوری که بتواند از **استقلال** و **تمامیت** سرزمینی خود در برابر دشمنان دفاع کند.

* - در سال های پایانی حکومت نادر **نافرمانی** و **شورش های پیاپی** تأثیر روحی و روانی مطلوبی بر او گذاشت.

* - نادر که نسبت به **اطرافیان** و **سرداران خود** بد گمان شده بود به **رفتارهای خشونت آمیز و بی رحمانه** روی آورد. **فرماندهان سپاه نادر** که از جان خود می ترسیدند او را به قتل رساندند.

* - به دنبال قتل نادر شاه، ایران بار دیگر به صحنه ی جنگ **حاکمان محلی** و **سران ایل ها** تبدیل شد و **نا آرامی و آشوب** سراسر کشور را فرا گرفت.

* - سرانجام **کریم خان** از ایل **زندیه** بخش بزرگی از ایران به جز **خراسان** را به دست گرفت و سلسله ی **زندیه** را بنیان گذاشت.

* - یکی از اهداف استعماری روسیه رسیدن به آب های آزاد و گرم خلیج فارس و اقیانوس هند بود .

* - در زمان فتحعلی شاه روسیه با ارتشی مجهز به سلاح های جدید و آشنا به فنون جنگی تازه به قلمرو ایران در قفقاز حمله کرد. سپاه ایران که از جنگاوران ایل های مختلف تشکیل شده بود ، با سلاح های ابتدایی به مقابله با نیروهای متجاوز روس پرداخت. سرانجام پس از ده سال جنگ نابرابر ، با وجود دلاوری نیروهای ایرانی ، روسیه پیروز شد و عهدنامه گلستان را به ایران تحمیل کرد .

* - به موجب عهدنامه ایالت های گلستان و گرجستان و داغستان و شهرهای باکو و گنجه از حاکمیت ایران خارج شدند و تحت حاکمیت روسیه قرار گرفتند

* - به موجب عهدنامه ترکمانچای سرزمین های ایرانی شمال رود ارس به تصرف روسیه درآمد ، ایران از کشتیرانی در دریای مازندران محروم گردید و مجبور به پرداخت غرامت شد .

* - در اوایل دوره قاجار ، مهم ترین مستعمره انگلستان یعنی هندوستان با ایران همسایه بود .

* - یکی از هدف های اصلی انگلستان از برقراری ارتباط با حکومت قاجار این بود که نگذارد کشورهای رقیب از طریق ایران به هندوستان دسترسی پیدا کند .

* - در زمان فتحعلی شاه چند عهدنامه بین ایران و انگلستان به امضا رسید. در این عهدنامه ها ، حکومت قاجار تعهد کرد که به هیچ کشوری اجازه ندهد از خاک ایران

به هندوستان لشکر کشی کند .

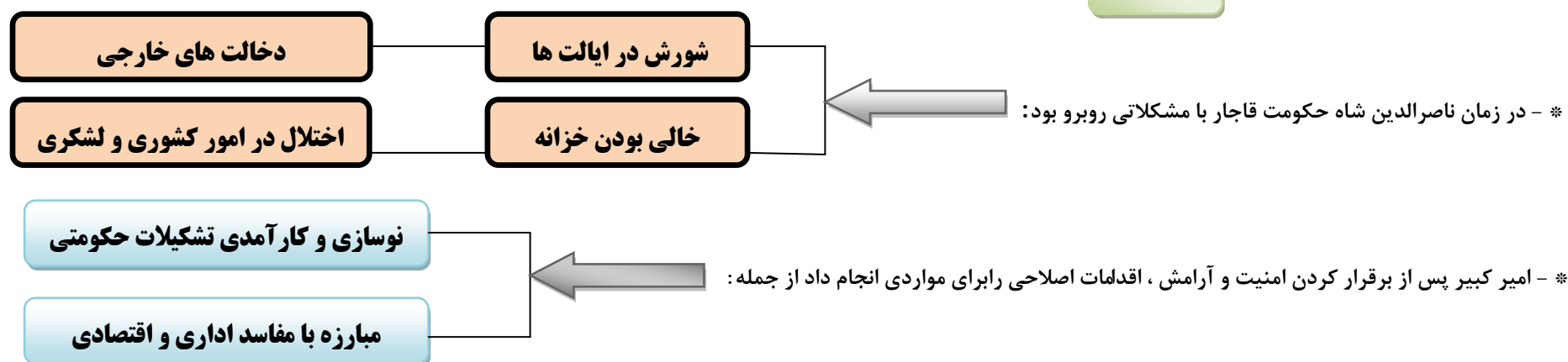
* - در عوض انگلیسی ها نیز متعهد شدند که در صورت حمله ی کشورهای دیگر به ایران ، به حکومت قاجار کمک های مالی و نظامی کنند .

*- انگلستان در دوران محمد شاه و ناصرالدین شاه با لشکر کشی به خلیج فارس و حمله به جزایر و بنادر ایران حکومت قاجار را مجبور کرد که به جدایی افغانستان از ایران رضایت دهد .

*- انگلیسی ها همچنین ناصرالدین شاه را وادار کردند که با جدایی قسمت شرقی سیستان و بلوچستان از ایران موافقت کند . علاوه بر اینها ، تعدادی از جزایر ایرانی خلیج فارس را اشغال و به پایگاه نظامی خود تبدیل کردند .

- * - شکست های **نظامی** و **سیاسی** از **روسیه** و **انگلستان** در دوره قاجار نتایج زیانباری برای کشور ما داشت اما ایرانیان را متوجه **پیشرفت های علمی و صنعتی کشورهای اروپایی** کرد.
- * - ولیعهد فتحعلی شاه و فرمانده سپاه ایران **عباس میرزا** در جریان جنگ با **روسیه** متوجه **پیشرفت های علمی و صنعتی و نظامی آن کشور** و دیگر کشورهای اروپایی شد.
- * - عباس میرزا به خوبی تفاوت **سپاه ایران** را با **ارتش روسیه** که آموزش دیده و مجهز به سلاح های جدید بود تشخیص داد و به اهمیت **صنایع نظامی** پی برد.
- * - عباس میرزا متوجه شد که با وجود **تعداد زیاد سپاهیان ایران** و **دلاوری و فداکاری آنها** روس ها به دلیل برخورداری از **دانش و تجهیزات پیشرفته نظامی** پیروز شدند.
- * - یکی از اقدامات **عباس میرزا** برای پیشرفت ایران **فرستادن افرادی به انگلستان برای فراگیری علوم و فنون جدید** بود.
- * - عباس میرزا برای آگاهی از **اوضاع کشورهای اروپایی** دستور داد **کتاب هایی را در موضوع تاریخ آن کشورها به فارسی ترجمه کنند** در آن دوره **صنعت چاپ** به ایران راه یافته بود.
- * - عباس میرزا پیش از آنکه بر تخت شاهی بنشیند از دنیا رفت و به دلیل علاقه مندی به او ، پسرش **محمد میرزا** را به ولیعهدی برگزید.
- * - یکی از کسانی که در دوره ی قاجار ، کارهای جدی و موثری برای **نوسازی** و **اصلاح امور ایران** انجام داد **میرزا تقی خان امیرکبیر** بود.
- * - ناصرالدین شاه در ابتدای سلطنتش **امیرکبیر** را به صدراعظمی منصوب کرد و در اداره ی کشور به او اختیار کامل داد.

* - یکی از مهم ترین اقدامات امیرکبیر **تأسیس مدرسه دارالفنون** بود . او تصمیم گرفت مدرسه ای به **سبک اروپایی** در ایران تأسیس کند تا تعداد بیشتری از ایرانیان علوم و فنون را در کشور بیاموزند .

همچنین دستور داد **معلمانی از کشورهای جز روسیه و انگلیس** برای تدریس در **مدرسه دارالفنون** استخدام شوند.

* - ناصرالدین شاه بر اثر **توطئه درباریان** و **صاحب منصبان نالایق و سودجو** دستور قتل امیرکبیر را داد.

* - یکی از نتایج آشنایی ایرانیان با تمدن اروپایی در دوره قاجار ، **ایجاد مدرسه های جدید** بود .

* - تا اواخر حکومت **ناصرالدین شاه** ، **سواد آموزی** و **آموزش ابتدایی** در مکتب خانه ها انجام می گرفت.

* - افرادی پیش گام تأسیس مدرسه هایی به سبک اروپایی در ایران شدند از جمله **میرزا حسن رشدیه** که در **بیروت** و **استانبول** با این نوع آموزشگاه ها و شیوه ی فعالیت آنها آشنا شده بود.

* - میرزا حسن رشدیه در زادگاهش **تبریز** و شهرهای **مشهد** ، **تهران** و **قم** چندین مدرسه ی جدید تأسیس کرد.

* - کشورهای **روسیه و انگلستان** برای **توسعه نفوذ اقتصادی خود** در کشور ما به رقابت پرداختند . اوج این رقابت ها در دوره **ناصرالدین شاه** بود و در نتیجه آن ، روسیه و انگلستان

به **امتیاز های اقتصادی** مهمی در ایران دست یافتند . کشور ما با واگذاری این امتیاز ها آسیب فراوانی دید .

* - در دوره ناصرالدین شاه **شرکت های بازرگانی خارجی** در بیشتر شهرهای ایران به **خرید و فروش** مشغول شدند . این شرکت ها معمولاً کالاهای اروپایی را بدون **پرداخت حقوق گمرکی**

و یا با حقوق گمرکی بسیار ناچیز وارد کشور می کردند . به همین دلیل **تولیدات داخلی** قادر به رقابت با آنها نبودند.

* - رهبری اعتراض های مردمی را **روحانیون** که از گروه های **مورد احترام و اعتماد** جامعه ی ایران در عصر قاجار بودند بر عهده داشتند.

* - یکی از گسترده ترین **جنبش های اجتماعی** که در اعتراض به واگذاری **امتیاز های اقتصادی** به بیگانگان شکل گرفت **نهضت تنباکو** بود.

* - در دوره ناصرالدین شاه ، یک نفرانگلیسی به نام **تالبوت** با پرداخت **رشوه به درباریان** امتیاز **انحصاری خرید و فروش توتون و تنباکوی ایران** را به مدت **پنجاه سال** به دست آورد

* - بر اساس امتیاز **انحصاری توتون و تنباکو** ایرانیان نمی توانستند محصول توتون و تنباکوی خود را به کسی غیر از **تالبوت** بفروشند . در مقابل ، تالبوت نیز تعهد کرده بود که هر سال

۱۵۰۰۰ لیره انگلیس به همراه **یک چهارم سود سالانه خود** را به حکومت ایران پرداخت کند.

* - مردم به ویژه **بازرگانان** با آگاهی از نتایج این امتیاز شروع به اعتراض و مخالفت کردند. **روحانیون** در صف مقدم این اعتراض قرار گرفتند و خواهان لغو امتیاز **تنباکو** شدند.

* - آیت الله **میرزا حسن شیرازی** مرجع تقلید شیعیان در سامرا در حمایت از نهضت ، **استفاده از توتون و تنباکو** را **حرام** اعلام کرد .

* - حکم شرعی **آیت الله شیرازی** سبب شد که **مردم** و حتی **کارکنان کاخ ناصرالدین شاه** قلیان ها را بشکنند و مقدار زیادی توتون و تنباکو را به آتش بکشند . و **ناصرالدین شاه**

مجبور به **لغو امتیاز** و **پرداخت غرامت و خسارت به تالبوت** شد .

* - **نهضت تنباکو** نخستین حرکت جدی مردم ایران برای **رهایی از نفوذ و سلطه خارجی** و **ایستادگی در برابر ستم داخلی** بود . پیروزی این نهضت **حس اعتماد به نفس**

و **روحیه مقاومت و مبارزه** را در مردم تقویت کرد.

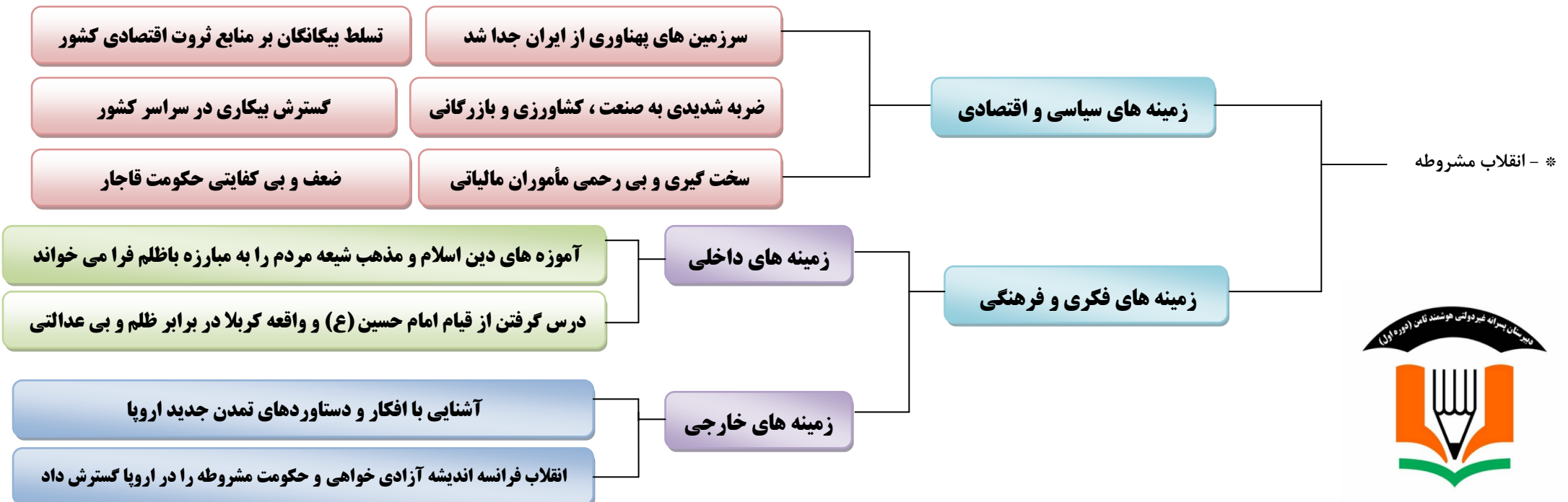
* - انقلاب مشروطیت جنبشی **سیاسی** - **اجتماعی** بود که در دوره ی حکومت **مظفرالدین شاه** در ایران رخ داد و به دنبال آن ، نظام **پادشاهی مشروطه** جایگزین نظام

پادشاهی استبدادی

شد .

* - نظام پادشاهی استبدادی حکومتی است که در آن **پادشاه از قدرت و اختیارات فراوانی** برخوردار است و براساس **میل و اراده ی خود** حکومت می کند .

* - نظام پادشاهی مشروطه نوعی از حکومت است که در آن **قدرت و اختیارات پادشاه بر اساس قانون شود** محدود می شود و **اداره کشور در اختیار نهادهایی مانند مجلس و هیئت وزیران** قرار میگیرد

* - نقش روشنفکران در انقلاب مشروطه

آنها اغلب تحصیل کردگان اروپا و مدرسه ی دارالفنون بودند

مردم را با محاسن حکومت قانون (حکومت مشروطه) و معایب استبدادی آشنا کردند

* - انگیزه و اراده ی مردم را برای مبارزه با استبداد و سلطه ی خارجی **موفقیت نهضت تنباکو** و **قتل ناصرالدین شاه به دست میرزا رضا کرمانی** دو چندان کرد .

* - دوران حکومت مظفرالدین شاه بر خشم و نارضایتی مردم افزوده شد : به دو دلیل :

سوء استفاده و ستمگری مأموران حکومت

دخالت بیگانگان در امور کشور

* - رهبران روحانی در انقلاب مشروطه :

آیت الله سید محمد طباطبایی

آیت الله سید عبدالله بهبهانی

* - یکی از مهم ترین حوادث در سرعت بخشیدن به انقلاب مشروطیت

ماجرای به چوب بستن بازرگانان بود

عین الدوله ، صدراعظم مستبد، برای ترساندن مخالفان و جلوگیری از گسترش اعتراض ها

تعدادی از بازرگانان را به بهانه ی گران شدن قند به چوب بست

به دنبال این واقعه ، بازار بسته شد و گروهی از علما به رهبری آیت الله طباطبایی به نشانه ی اعتراض از تهران به ری مهاجرت و در حرم عبدالعظیم تحصن کردند

* - مهم ترین خواسته ی مردم در حرم عبدالعظیم چه بود ؟

تأسیس عدالت خانه برای رسیدگی به شکایت های مردم

* - عکس العمل مردم پس از اینکه قاجار به وعده هایش عمل نکرد:

اعتراض های مردمی دوباره شروع شد

در جریان این اعتراض ها طلبه ی جوانی به نام سید عبدالحمید به شهادت رسید

و در نتیجه تعدادی از علما این بار به نشانه ی اعتراض به قم مهاجرت کردند

از جمله خواسته ی معترضان ، تأسیس عدالت خانه و تشکیل مجلس شورا بود .

* - دو مورد از عوامل موفقیت انقلاب مشروطیت :

آموزه های دین اسلام و مذهب شیعه

حضور علما و روشنفکران در کنار سایر گروه ها

* - گروه ها یا قشرهای اجتماعی که در انقلاب مشروطیت نقش موثری داشتند:

علما و روحانیون ، بازرگانان ، روشنفکران ، تجّار ، پیشه وران و کارگران

* - موانع و مشکلات حکومت مشروطه :

مخالفت و دشمنی مستبدان

اختلاف و دو دستیگی میان مشروطه خواهان

افزایش دخالت های خارجی

وقوع جنگ جهانی اول

* - انقلاب مشروطیت با چه هدفی :

برقراری حکومت قانون

رها کردن کشور از چنگ استبداد داخلی و سلطه ی خارجی

* - پس از مظفرالدین شاه :

محمد علی شاه جانشین او پادشاهی

او با پشتیبانی دولت روسیه و حمایت مستبدان

او با پشتیبانی دولت روسیه و حمایت مستبدان تصمیم گرفت حکومت نوپای مشروطه را نابود کند

* - مخالفت با اقدامات محمد علی شاه :

مجاهدان مشروطه خواه در تبریز به رهبری ستارخان و باقرخان

در برابر حکومت استبدادی محمد علی شاه به پا خاستند

علمای مشروطه خواه نجف

آنان را به مقاومت در برابر شاه مستبد دعوت کردند

طرف داران مشروطه در کیلان و اصفهان

با مشاهده ی ایستادگی مردم تبریز ، روحیه گرفتند و راهی پایتخت شدند

آنان را به مقاومت در برابر شاه مستبد دعوت کردند

آنها پس از فتح تهران ، محمدعلی شاه را برکنار کردند

پسر خردسالش ، احمد میرزا را به جانشینی او برگزیدند

* - علت مخالفت شیخ فضل الله با انقلاب مشروطه: وی معتقد بود افرادی که رهبری انقلاب را به دست گرفته اند به اسلام اعتقادی ندارند و می خواهند افکار و فرهنگ کشورهای اروپایی را در ایران گسترش دهند

* - شهادت شیخ فضل الله نوری: برخی از مشروطه خواهان شیخ را به اتهام مخالفت با نظام مشروطه محاکمه کردند و به شهادت رساندند

* - قرارداد ۱۹۰۷ بین چه کشورهایی و علت بسته شدن آن: بین انگلستان و روسیه برای مقابله با قدرت روزافزون آلمان و متحدانش طی قرارداد ۱۹۰۷ ایران را میان خود تقسیم کردند

* - هدف انگلستان و روسیه از امضای قرارداد ۱۹۰۷: کنار گذاشتن اختلافات خود برای مقابله با قدرت روزافزون آلمان و متحدانش

* - نتایج قرار داد ۱۹۰۷ برای ایران: روسیه با خیالی آسوده در امور داخلی ایران مداخله می کرد اجازه نمی داد که دولت و مجلس اوضاع آشفته ی کشور را سروسامان دهند

نیروهای روسیه وارد خاک ایران شدند آنها در تبریز تعدادی از مشروطه خواهان را کشتند در مشهد نیز حرم امام رضا(ع) را به گلوله بستند

* - متحدین و متفقین در جنگ جهانی اول: متحدین: کشورهای آلمان، ایتالیا، اتریش و مجارستان متفقین: انگلستان، روسیه و فرانسه و در آخر جنگ آمریکا

* - موضع ایران در جنگ جهانی اول: دولت ایران بی طرفی خود را اعلام کرد اما انگلستان، روسیه و عثمانی این بی طرفی را نادیده گرفتند و نیروهای خود را وارد ایران کردند

برخی مناطق ایران صحنه ی نبرد نیروهای روسیه و انگلستان با قوای عثمانی شد

* - آثار و پیامدهای سیاسی و اجتماعی جنگ جهانی اول در ایران: موجب بی ثباتی و آشفتگی بیشتر اوضاع ایران شد دولت مرکزی به نهایت ضعف و درماندگی رسید و تسلط خود را بر امور کشور از دست داد

نافرمانی و سرپیچی از فرمان دولت مرکزی گسترش یافت امنیت و آسایش مردم از بین رفت ایرانیان دچار بلا و مصیبت های بزرگی مانند قحطی، فقر، گرسنگی و شیوع بیماری های واگیردار شدند

* - علت گرایش مردم ایران به آلمان و متحدانش در جنگ جهانی اول: چون فکر می کردند آلمان قدرت برتر جنگ است

* - دلیر مردان تنگستانی به فرماندهی رئیسعلی دلواری با ایثار جان خویش ضربه ی سنگینی به اشغالگران وارد آوردند.

تابع دستورات شاه بودند

در دوران حکومت او، هیئت وزیران و نمایندگان مجلس شورای ملی اختیار و استقلال چندانی نداشتند

* - شیوه حکومت رضا خان :

مخالفان سرنوشتی جز تبعید، زندان، شکنجه و اعدام نداشتند

با زور و خشونت، فضای خفقان، ترس و سرکوب را بر جامعه حاکم کرد

حکومت رضاشاه به احزاب و روزنامه های مستقل اجازه ی فعالیت نمی داد

مدارس و مراکز آموزشی جدید در شهرهای مختلف کشور گسترش پیدا کردند

نوسازی تشکیلات نظامی که از کودتای ۱۲۹۹ آغاز شده بود

* - برخی از اقدامات رضاشاه را در دوره حکومتش :

موسسات و مراکز صنعتی متعددی در ایران به وجود آمدند

راه های شوسه توسعه یافتند و راه آهن سراسری احداث شد

نخستین دانشگاه ایران (دانشگاه تهران) بنیان نهاده شد

کلاه لبه داری (مشهور به کلاه پهلوی) بر سر بگذارند

مجبور کردن مردم به این بود که لباس یکسانی به تن کنند

* - اقدامات رضاشاه برای تضعیف ارزش های اسلامی و تخریب فرهنگ ایران :

زمزمه ی برداشتن (کشف) حجاب مطرح شد

پس از آن محدودیت هایی برای برگزاری مراسم مذهبی از جمله عزاداری امام حسین(ع) به وجود آمد

با هجوم برق آسای آلمان به لهستان جنگ جهانی دوم آغاز شد

* - جنگ جهانی دوم :

دولت های محور

* - دولت های محور و متفقین در جنگ جهانی دوم :

ایتالیا

ژاپن

آلمان

متفقین

انگلیس

فرانسه

شوروی

آمریکا

* - موضع ایران در جنگ جهانی دوم : دولت ایران اعلام بی طرفی کرد. اما در شهریور ۱۳۲۰، متفقین حضور شماری از آلمان ها را در ایران بهانه قرار دادند و کشور ما را به اشغال خود درآوردند

امکانات ایران به سود خویش بود

منابع

استفاده از موقعیت

* - هدف اصلی نیروهای متفقین از اشغال ایران : هدف اصلی آنها از این اقدام

به اقتصاد و جامعه ی ایران خسارت و آسیب زیادی وارد کرد

مردم ایران طی آن سال ها با کمبود و گرانی شدید مواد غذایی، مخصوصاً نان، روبرو بودند

عده ی زیادی بر اثر گرسنگی و سوء تغذیه جان سپردند

* - آثار زیانبار (پیامدهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی) جنگ جهانی دوم برای ایران :

محمد رضا این امکان را نداشت که همچون پدرش با استبداد و دیکتاتوری حکومت کند

* - نخستین سال های سلطنت محمد رضا شاه از لحاظ سیاسی :

برای نمایندگان مجلس شورای ملی و هیئت وزیران فرصتی به وجود آمد که در اداره ی امور کشور نقش موثری داشته باشند

احزاب سیاسی و مطبوعات دوباره فعالیت خود را آغاز کردند

* - امتیاز بهره برداری از منابع نفت ایران در زمان مظفردین شاه به انگلیسی ها واگزر شد .

* - رهبران نهضت ملی شدن صنعت نفت ایران: آیت الله کاشانی و دکتر محمد مصدق

* - دولت انگلستان برای جلوگیری از ملی شدن صنعت نفت و شکست آن کارهای مخلفی انجام داد اما به دلیل وحدت ملت و همدلی رهبران نهضت ناکام ماند.

* - شکست نهضت ملی ایران : پس از مدتی ، میان رهبران و گروه های سیاسی پشتیبان نهضت ملی شدن نفت اختلاف بروز کرد رهبران نهضت اسیر جاه طلبی و خود خواهی سیاسی اطرافیان خود شدند

نتوانستند از گسترش اختلافات درونی جلوگیری کنند در نتیجه اتحاد و همدلی به تفرقه و دشمنی تبدیل شد

* - شباهت ها و تفاوت ها در اهداف نهضت تنباکو و نهضت ملی شدن نفت :

شباهت

هر دو مبارزه با انگلستان

در هر دو روحانیان و روشنفکران نقش داشتند

تفاوت

تنباکو زمان قاجار بود و لی نفت در دوره پهلوی

تنباکو لغو یک قرارداد بود ولی نفت حفظ یک منبع انرژی

* - کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ :

طبق برنامه ای که دو کشور انگلستان و آمریکا طراحی کردند

در روز ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ واحدهایی از ارتش به فرماندهی سرلشکر فضل الله زاهدی به خیابان ها ریختند

اشغال مراکز مهم پایتخت ، دولت دکتر مصدق را سرنگون کردند

* - پس از موفقیت کودتای ۲۸ مرداد نفوذ و سلطه ی آمریکا بر کشور ما به تدریج افزایش یافت.

* - سیاست محمدرضا شاه پس از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ محمد رضا شاه به شاهی مستبد و ستمگر تبدیل شد که اصول قانون اساسی را آشکارا نادیده می گرفت . او همچنین با تأسیس سازمان اطلاعات و امنیت کشور (ساواک) به سرکوب شدید مخالفان پرداخت و دوباره فضای ترس و خفقان بر ایران حاکم شد

* - پس از کودتای ۲۸ مرداد به تدریج نفوذ و سلطه ی **آمریکا** بر ایران بیشتر شد.

* - هدف آمریکا از ایجاد تغییرات در امور اجتماعی و اقتصادی ایران : **از بین بردن زمینه ی قیام های مردمی و حفظ حکومت پهلوی**

لغو شرط مسلمان بودن برای انتخاب کنندگان و انتخاب شوندهگان

لغو سوگند به قرآن از سوی انتخاب شوندهگان و تبدیل آن به سوگند به کتاب آسمانی

* - اساسی ترین تغییرات در تصویب نامه ی انجمن های ایالتی و ولایتی :

این تغییرات در ظاهر به بهانه ی زمینه سازی برای مشارکت بیشتر مردم در فعالیت های اجتماعی است

در حقیقت تهاجم آشکاری به هویت دینی جامعه ی اسلامی ایران بود

* - دلیل مخالفت علما با تصویب نامه ی انجمن های ایالتی و ولایتی :

امام خمینی می دانست که هدف حکومت از این تغییرات ، تضعیف اسلام و تخریب ارزش های اسلامی است

زیرا محمدرضا شاه پیروی از سیاست های آمریکا را برای حفظ حکومت خود ضروری می دانست

* - دلیل مخالفت امام خمینی با تصویب نامه انجمن های ایالتی و ولایتی :

* - هدف شاه از برگزاری همه پرسی اصول شش گانه (انقلاب سفید) :

امام خمینی و سایر علما - زیرا از اهداف و پیامدهای واقعی این اصول آگاه بودند و یقین داشتند که اجرای این اصول ، موجب تحکیم سلطه ی آمریکا بر ایران و وابستگی سیاسی و اقتصادی کشور ما به بیگفنگان می شود

* - مخالفت با اصول شش گانه توسط چه کسانی و چرا؟

یادآوری کرد که سکوت در برابر حکومت ستمگر ، کمک به دشمنان اسلام است و از آنان خواست که خطر اسرائیل را به مردم گوشزد کنند

* - توصیه ی امام خمینی به مداحان و سخنرانان در محرم ۱۳۴۲ :

شاه را به دلیل ستمگری ، همکاری با اسرائیل و وابستگی به آمریکا به شدت محکوم کرد

* - سخنان امام خمینی در عصر عاشورای سال ۱۳۴۲ :

دو روز بعد مأموران رژیم شبانه به خانه ی امام ریختند و ایشان را دستگیر و پس از انتقال به تهران د ریکی از پادگان های نظامی زندانی کردند

* - برخورد رژیم با امام خمینی بعد از سخنرانی عاشورای ۴۲ :

قم - تهران - ورامین

* - شدیدترین اعتراض ها به دستگیری امام خمینی در شهرهای :

دستگیری امام خمینی ، موجب خشم و اعتراض گسترده ی مردم مسلمان ایران در شهرهای مختلف شد رژیم که از حرکت سریع مردم به وحشت افتاده بود به مأموران خود دستور داد که تظاهر کنندگان را به گلوله ببنند و قیام را سرکوب کنند

* - چگونگی شکل گیری قیام ۱۵ خرداد ۴۲ :

* - منظور از مصونیت قضایی یا حق کاپیتولاسیون : اگر آمریکایی ها در ایران مرتکب جرمی می شدند ، دادگاه های ایران حق رسیدگی به جرم آنها را نداشتند . امام خمینی با آن به مخالفت برخاست

حکومت پهلوی دریافت که امام اهل سازش و سکوت نیست ، بنابراین ایشان را به ترکیه تبعید کرد . حدود یک سال بعد ، تبعید گاه امام از ترکیه به نجف در عراق تغییر یافت و تا مهر ۱۳۵۷ در آن شهر ساکن بودند

* - تبعید امام خمینی در ۱۳ آبان ۱۳۴۲ :

امام به مناسبت های مختلف با صدور اعلامیه و فرستادن پیام به گروه های سیاسی ، مردم را به مبارزه با شاه و اسرائیل دعوت می کرد

* - شکل مبارزات امام خمینی در تبعید :

اقدامات امام خمینی در مبارزه با حکومت پهلوی

ادامه مبارزه در دوران تبعید	مخالفت با کاپیتولاسیون و دستگیری امام	سخنرانی تاریخی ایشان در مدرسه فیضیه قم	مخالفت با اصول شش گانه (انقلاب سفید)	مخالفت با تصویب نامه انجمن های ایالتی و ولایتی

* - نحوه ی مبارزه ی آیت الله مطهری و دکتر علی شریعتی : سخنرانی ، نوشتن کتاب و مقاله و برگزاری کلاس های تفسیر قرآن و نهج البلاغه در مساجد و حسینیه ها و دانشگاه ها

حکومت پهلوی به فرهنگ و ارزش های اسلامی توجهی نداشت

وابستگی سیاسی حکومت پهلوی به بیگانگان و نفوذ و دخالت کشورهای خارجی به ویژه آمریکا

حقوق ملت و اصول قانون اساسی مشروطه را نادیده می گرفت

نمایندگان مجلس شورای ملی و هیئت وزیران در برابر شاه هیچ استقلالی نداشتند

روزنامه ها نیز آزادی نداشتند و نمی توانستند از شاه و مقام های حکومتی انتقاد کنند

* - دلایل ناراضی بودن مردم از شاه و سیاست های او :
به دلیل مسائل و مشکلات مختلف فرهنگی ، سیاسی و اقتصادی

* - قیام ۱۹ دی ماه ۱۳۵۶ مردم قم :

مردم قم در ۱۹ دی ۱۳۵۶ در اعتراض به انتشار مقاله ی توهین آمیز روزنامه اطلاعات ، به تظاهرات پرداختند و مأموران حکومت این تظاهرات را به خاک و خون کشیدند

* - قیام ۲۹ بهمن ۱۳۵۶ مردم تبریز:

مردم تبریز به مناسبت چهلیم شهدای ۱۹ دی قم ، در روز ۲۹ بهمن قیام کردند و تعداد زیادی از آنها شهید و زخمی شدند

* - عکس العمل شاه در برابر اعتراض و تظاهرات ملت در سال :۵۷

از یک سو برای فریب ملت ، پی درپی نخست وزیران خود را عوض می کرد و به مردم وعده می داد که پیام انقلاب آنان را شنیده است و به خواسته هایشان توجه خواهد کرد. از سوی دیگر ، به مأموران خود دستور می داد که تظاهر کنندگان را سرکوب کنند

* - واقعه ی ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ (جمعه ی سیاه) :

در آن روز که به جمعه ی سیاه معروف شد ، مأموران رژیم به طرز بی رحمانه ای تظاهرات مردم را در میدان ژاله (شهدای کنونی) به خاک و خون کشیدند و عده ی زیادی را شهید و زخمی کردند

* - پیروزی انقلاب اسلامی ایران با شعار :

با شعار محوری " استقلال ، آزادی ، جمهوری اسلامی "

* - هدف انقلاب اسلامی :

بین بردن وابستگی کشور به بیگانگان و تأمین حقوق ملت در چارچوب قوانین و ارزش های اسلامی

* - سه عامل موثر در موفقیت انقلاب اسلامی ایران :

ایمان و اعتقاد به اسلام

وحدت و استقامت ملت

رهبری قاطع و هوشیارانه ی امام خمینی

* - امام خمینی برای تعیین نظام سیاسی :

به دولت موقت انقلاب مأموریت داد که ضمن اداره ی امور کشور ، اقدامات لازم را برای تأسیس نظام سیاسی جدید انجام دهد

نمودار روند تأسیس نظام جمهوری اسلامی

تعیین هیئت دولت	انتخابات اولین دوره مجلس شورای اسلامی	انتخابات اولین دوره ریاست جمهوری	تدوین و تصویب قانون اساسی	همه پرسی تعیین نظام سیاسی

* - نهادهای انقلابی که به فرمان امام خمینی شکل گرفتند :

سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و بسیج مستضعفان بودند که با هدف دفاع از آرمان های انقلاب اسلامی و مرز و بوم کشور شکل گرفتند

* - فعالیت های گسترده ی دولت های

سلطه گر و زورگو برای انحراف و نابودی نظام اسلامی :

نظام جمهوری اسلامی ایران از همان ابتدای شکل گیری به حمایت از نهضت های آزادی بخش در سراسر جهان برخاست. به همین دلیل جمهوری اسلامی روابط خود را با دولت اشغالگر قدس (اسرائیل) قطع کرد و از قیام مردم فلسطین برای آزادی سرزمین خود پشتیبانی نمود

* - سه مورد از توطئه ها و دسیسه های دشمنان برای انحراف و نابودی انقلاب اسلامی ایران :

ایجاد شورش و نا امنی   ترور شخصیت ها و مردم انقلابی   اقدامات نظامی

* - نقش گروه های ضد انقلاب داخلی را در ایجاد

شورش و ناامنی در سال های نخست پیروزی انقلاب

گروه های ضد انقلاب داخلی با حمایت دشمنان خارجی انقلاب اسلامی در بخش هایی از کشور به ویژه در مناطق مرزی به ایجاد نا امنی و اغتشاش پرداختند. این گروه ها قصد داشتند با به راه انداختن جنگ داخلی ، اقوام ایرانی را در مقابل هم قرار دهند. آنها حتی به اموال و دارایی های مردم نیز خسارت های فراوانی وارد کردند

* - شخصیت هایی انقلابی که در سالهای نخست پیروزی ترور شدند :

شهید مطهری - آیت الله دکتر بهشتی - محمدعلی رجایی - دکتر محمد جواد باهنر

* - تاریخ و علت تسخیر سفارت آمریکا توسط دانشجویان پیرو امام :

در ۱۳ آبان ۵۸ - زیرا در ابتدای پیروزی انقلاب ، سفارت آمریکا در ایران به مرکزی برای حمایت از گروه های ضد انقلاب تبدیل شده بود

* - شرط دانشجویان برای آزادی گروگان های امریکایی: دانشجویان اعلام کردند که چنانچه آمریکا شاه را تحویل دهد و متعهد شود که در امور داخلی ایران دخالت نکند، گروگان ها را آزاد خواهند

* - اقدام آمریکا برای رهایی گروگان ها: اقدام به حمله ی نظامی کرد اما هواپیما و بالگردهای آن کشور در صحرای طبس دچار طوفان شن شدند و نیروهای امریکایی با تحمل تلفات و خسارت گریختند

* - آزادی گروگان های آمریکایی: سرانجام با میانجیگری دولت الجزایر ، دانشجویان پس از یک سال و چند ماه گروگان های آمریکایی را آزاد کردند

* - جنگ تحمیلی عراق علیه ایران: در ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ ، صدام ، رئیس حکومت بعثی عراق ، با فرمان حمله به خرمشهر جنگ علیه ایران را آغاز کرد

* - پایان جنگ تحمیلی عراق علیه ایران : جنگ تحمیلی سرانجام پس از هشت سال پایداری ملت و ایثار رزمندگان به پایان رسید. دو سال بعد از اعلام آتش بس ، ایران و عراق برای تبادل اسرا به توافق رسیدند . پس از آن ازدگان ایرانی از اسارت رژیم بعثی عراق آزاد شدند .

* - رحلت امام خمینی : امام خمینی پس از عمری مجاهدت سرانجام در شامگاه ۱۳ خرداد ۱۳۶۸ در تهران در گذشت . پیکر او را در بهشت زهرا به خاک سپردند .

* - جمله ی معروف رهبر انقلاب آیت الله خامنه ای در باره امام خمینی : این انقلاب در هیچ کجای جهان بی نام او شناخته شده نیست

* - انتخاب آیت الله خامنه ای به رهبری انقلاب : یک روز پس از ارتحال امام ، مجلس خبرگان رهبری آیت الله خامنه ای را به رهبری انقلاب برگزید

* - به طور کلی فرهنگ یک جامعه : شیوه ی زندگی در آن جامعه است

* - رابطه ی جامعه و فرهنگ : جامعه بدون فرهنگ وجود ندارد و فرهنگ هم بدون جامعه به وجود نمی آید

* - فوہنگ : فرهنگ پدیده ای آموختنی است. یعنی از طریق ژن به ارث نمی رسد بلکه از راه آموزش و تربیت از نسلی به نسل دیگر منتقل می شود

* - اجتماعی شدن یا جامعه پذیری : اجتماعی شدن فرایندی طولانی مدت از تولد تا آخر عمر است که افراد از طریق آن ، زندگی در جامعه را می آموزند و خود را با آن منطبق می کنند

* - اجتماعی شدن فرایندی بسیار مهم در زندگی : زیرا بدون آن ، افراد نمی توانند به زندگی در جامعه ادامه دهند. در یک جامعه ، هر فرد عقاید و باورها ، رسوم ، قوانین و حتی چگونگی پاسخ دادن به غرایز را از دیگران می آموزد و به افراد دیگر یاد می دهد

* - فرایند اجتماعی شدن نخست در : در خانواده - پدر و مادر به کودک یاد می دهند که چگونه غذا بخورد و در نشست و برخاست چه آداب را رعایت کند ، چگونه به مهمان سلام و تعارف کند

* - عواملی که در فرایند اجتماعی شدن فرد موثر است : رسانه های جمعی ، دوستان و گروه همسالان و برنامه های آموزشی و تربیتی مدرسه ، رفتن به دانشگاه ، خدمت سربازی ، محل کار و .....

عقاید

ارزش ها

هنجارها

نمادها

* - در فرایند اجتماعی شدن ، مهم ترین لایه های فرهنگ :

* - لایه ها و جنبه های فرهنگ یک جامعه : برخی از لایه های فرهنگ خارجی یا بیرونی (ظاهری) هستند مانند نمادها و هنجارها و برخی عمیق تر هستند مانند ارزش ها و عقاید

* - کاربرد نماد : هر جامعه ای برای انتقال معانی مورد نظر خود از انواع معینی از نمادها استفاده می کند. زبان گفتاری و نوشتاری ، همه ی اشیاء دست ساخته های انسان مانند تصاویر ، پوشاک ، خوراک ،....

* - هنجار : هنجارها ، رفتارهای معینی هستند که در یک گروه یا جامعه پذیرفته شده و متداول اند. به عبارت دیگر به قواعد و شیوه های مورد قبول یک جامعه برای انجام دادن کارهای مختلف ، هنجار می گویند. برای مثال ، ما وقتی به هم می رسم سلام می کنیم ، وقتی می خواهیم غذا بخوریم یا وارد جایی شویم به هم تعارف می کنیم

* - هنجارها شامل چه مواردی : هنجارها در اقع همه ی عادت ها ، آداب و رسوم اجتماعی ، مناسک مذهبی ، قواعد ، قوانین و مقررات را در بر می گیرد

* - رابطه ی هنجارها و زندگی اجتماعی :

زندگی اجتماعی بدون وجود هنجارها ادامه پیدا نمی کند و هنجارها به روابط اجتماعی سامان می بخشند. افراد یک جامعه خود را ملزم می بینند از هنجارها پیروی کنند تا جامعه آنها را به عضویت بپذیرد

* - مهم ترین دلایل پیروی از هنجارها :

ارزش دانستن و اعتقاد به آنها، حفظ آبرو و احترام یا ترس از مجازات

* - عواقب پیروی نکردن از هنجارها :

مجازات می شوند. این مجازات ممکن است به صورت سرزنش خود یا دیگران، پوز خند، تمسخر، طرد کردن و محروم نمودن، متلک گفتن یا مجازات های رسمی و قانونی باشد

* - ارزش ها :

ارزش یعنی خوب و بد، زشت و زیبا و مطلوب یا نامطلوب دانستن امور مختلف

* - رابطه ی ارزش ها و هنجارها :

ارزش ها زمینه ی شکل گیری هنجارها را ایجاد می کنند و جهت دهنده ی رفتارها هستند. افراد بر مبنای ارزش هایی که به آنها معتقدند، عمل می کنند. برای مثال، کسی که پرهیز از اسراف را کار خوب و درستی می داند و آن را ارزش تلقی می کند، اگر در عمل هم از اسراف پرهیزد، هنجارش طبق این ارزش بوده است

* - منظور از ارزش های اجتماعی :

ارزش های اجتماعی، ارزش هایی هستند که مورد توجه اکثر افراد جامعه اند و افراد به عملی شدن آنها تمایل دارند. برای مثال، برای یک تیم ورزشی، پیروزی در مسابقه و برای یک ملت دفاع از کشور خود و مقابله با دشمنان، ارزش های اجتماعی هستند

* - بخش مهمی از فرهنگ جامعه را:

عقاید و باورهای آن

شکل می دهد

* - رابطه بین عقاید و هنجارها و ارزش ها :

بخش مهمی از فرهنگ جامعه را عقاید و باورهای آن شکل می دهد. برای مثال در جامعه ای که عقاید دینی دارد، هنجارها، نمادها و ارزش هایی بر مبنای آن عقاید شکل می گیرد. به عکس در جامعه ای که زندگی را فقط به این دنیا محدود می داند و به آخرت اعتقادی ندارد، هنجارها و ارزش های متناسب با همان جامع پدید

* - نقش عقاید اسلامی برای مسلمانان :

اعتقادات اسلامی، ملاکی است که با آن هنجارها و ارزش ها را می سنجیم و هر کدام را که با این اصول اعتقادی سازگاری ندارند، طرد می کنیم

* - هویت : هویت عبارت است از احساس و آگاهی و شناخت از خود

* - تفاوت انسان با سایر موجودات : آگاهی انسان از وجود و شخصیت و ویژگی های خود

ویژگی هایی مانند جنسیت ، قد وزن، سن ، گروه خونی و ..... هویت جسمانی را تشکیل می دهد . این ویژگی ها مربوط به بدن و خلقت طبیعی ما هستند

ویژگی های جسمانی

* - هویت فردی :

همان ویژگی های غیر جسمانی هستند ، مانند صبور بودن ، زودرنج بودن ، داشتن پشتکار و اراده ، امیدوار بودن ، لجوج بودن ، به هنر علاقه داشتن و .....

ویژگی های روانی

* - تأثیرات ویژگی های جسمانی : بر خصوصیت روانی انسان ها اثر می گذارد . برای مثال بیماری ها یا اختلالات جسمی تأثیرات نامطلوبی بر سلامتی روانی انسان دارند

* - تأثیرات ویژگی های اخلاقی و روانی : می توانند بر جسم ما تأثیر بگذارند . برای مثال افراد خوش بین و امیدوار و پر تلاش نسبت به ادم های بدبین و منفی باف یا تنبل سلامت جسمانی بیشتری دارند

افراد با عضویت در گروه های مختلف اجتماعی هویت به دست می آورند

هویت اجتماعی ما از طریق ارتباط با جامعه شکل می گیرد

ما عضو گروه های متفاوتی مانند خانواده ، همکاران و .... هستیم و در هر گروه نقش هایی را بر عهده می گیریم

* - هویت اجتماعی :

* - رابطه ی جامعه و هویت افراد : جامعه زمینه ی پیدایش برخی ویژگی های روانی و اخلاقی را در فرد به وجود می آورد و از بروز برخی هویت ها نیز جلوگیری می کند

ویژگی های جسمانی

ویژگی های روانی و اخلاقی

ویژگی های اجتماعی

* - ابعاد مختلف هویت :

* - تأثیر هویت اجتماعی بر هویت فردی (جسمانی و روانی) تأثیر می گذارد . برای مثال وقتی فردی در گروه دوستان و همسالان قرار می گیرد از سلیقه ها و علایق آنها تأثیر می پذیرد و به تدریج ، همان علایق بخشی از هویت فردی او می شوند

* - تأثیر هویت افراد بر هویت جامعه : وجود افراد سالم و پر تلاشی و منظم به پیشرفت جامعه کمک می کند و وجود افراد پایبند به اخلاق موجب می شود که جامعه به سمت فضایل اخلاقی پیش برود

* - تغییر ویژگی های هویتی : برخی از ویژگی های هویتی تغییر نمی کنند و همیشه ثابت اند. برای مثال ما نمی توانیم سن و تاریخ تولد یا مکان تولد خود را تغییر دهیم. اما برخی از ویژگی های هویتی همواره در حال تغییرند. برای مثال ، یک فرد فقیر ممکن است به فردی پردرآمد ، و یک فرد بی سواد به آدمی با سواد و تحصیل کرده مبدل شود

* - ویژگی های انتسابی : به ویژگی های هویتی که ما در پیدایش و شکل گیری آنها نقشی نداریم ویژگی های انتسابی می گویند. برای مثال ، جنسیت ، مکان تولد پدر و مادر و شکل و قیافه ی خود و ....

* - ویژگی های اکتسابی : ویژگی های هویتی که ما در به دست آوردن آنها نقش داریم ویژگی های اکتسابی می گویند. برای مثال برخی صفات اخلاقی یا ویژگی های اجتماعی را خود انتخاب می کنیم و به آنها شکل می دهیم

سرزمین(مکان)

تاریخ (زمان)

فرهنگ

* - عناصر هویت یک ملت :

ما در سرزمین ایران زندگی می کنیم - ما مسلمانیم - ما تاریخ طولانی و میراث فرهنگی غنی داریم - زبان مشترک ما فارسی است -

* - مهم ترین ویژگی های مشترک جامعه ی ایرانی : انقلاب اسلامی نمایانگر آرمان های والای جامعه ی ماست

* - سرزمین از مهم ترین عناصر شکل دهنده ی هویت ملی : سرزمین باعث ادامه ی حیات یک ملت می شود. به همین دلیل برای مردمی که در یک سرزمین زندگی می کنند سرزمین یا وطن ارزشی متفاوت با سایر مکان ها دارد و احساس خاصی در آنها به وجود می آورد ، به گونه ای که وظیفه ی خود می دانند که از آن تا پای جان دفاع کنند

* - دین از ارکان مهم هویت ما ایرانیان : فرهنگ ما بر اساس دین اسلام است و عقاید و ارزش ها و حتی نظام سیاسی و قوانین امروز از دین اسلام نشئت می گیرد. زندگی ما ایرانیان با دین اسلام عجین شده است. دین اسلام همچنین موجب پیوند ما با جهان اسلام یعنی مسلمانانی است که در سایر نقاط جهان زندگی می کنند

* - تأثیر تاریخ بر فرهنگ ایرانیان : ایران جایگاه تمدن های کهن باستانی بوده است که بیش از پنج هزار سال قدمت دارد. پس از ورود اسلام به ایران عقاید و ارزش های اسلامی ، دگرگونی بزرگی در فرهنگ ایرانیان پدید آورد. پذیرش اسلام ، ایران را به جهان اسلام پیوند زد و ایرانیان با بهره گیری از تعالیم اسلام در شکوفایی و گسترش تمدن اسلامی نقش مهمی را ایفا کردند

* - نقش زبان فارسی در تکوین هویت ملی:

زبان فارسی ریشه در تمدن ایران باستان دارد اما در دوران پس از اسلام نیز تداوم یافت و به عنوان زبان آموزشی و اداری به کار رفت. دانشمندان و بزرگان دوره ی اسلامی صدها اثر علمی و ادبی و هنری به این زبان پدید آورده اند. تا جایی که می توان زبان فارسی را زبان دوم جهان اسلام دانست. زبان فارسی همچنین همواره عامل وحدت اقوام ایرانی بوده است

* - انقلاب اسلامی و تأثیر آن بر هویت ملی ایرانیان :

در این انقلاب ، مردم ایران به جای دنباله روی از فرهنگ بیگانگان به فرهنگ و هویت اسلامی خود بازگشتند و با بهره گیری از ارزش های دینی خود ، خواستار استقلال ، آزادی و جامعه ی اسلامی شدند. امروزه آرمان های انقلاب اسلامی الهام بخش مسلمانان جهان قرار گرفته است

